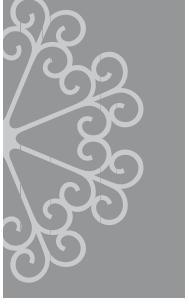

בית מדרש

359

בשבילי הפרשה

פרשת בלק תשע"ט

זמני כניסת השבת

Baltimore, MD	8:11
Brooklyn, NY	8:04
Chicago, IL	8:01
Johannesburg, S. Africa	5:16
Lakewood/Deal, NJ	8:04
London, UK	8:52
Los Angeles, CA	7:45
Manchester, UK	9:07
Monsey, NY	8:06
Montreal, Quebec	8:18
Passaic, NJ	8:06
Toronto, Ontario	8:36
Yerushalayim	7:09
Zurich, Switzerland	8:57

בשבילי הלכה

ע"י הרב הגאון מאיר צבי שפיצר שליט"א
הערות בעניני הלכה. הלכה למעשה יש לשיאול לרב

בלק

עתידין בתי כנסיות של חוץ לארץ

מה טובו אהלך יעקב משכנותיך ישראל, ודרשו בגמ' מה טובו אהלך אלו בתי כנסיות.

וידוע בשם מהר"ד מבעל זצ"ל לפרש מה טובו אהלך יעקב, ואמאי בהכ"נ נקרא אהל, אלא כי אהל לשון עריא ועתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות לעבור לא"י כדאיתא מגילה כ"ט ע"א תניא ר"א הקפר אומר עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל שיקבעו בא"י שנאמר כי תבור בהרים וכרמל בים יבא, והלא דברים ק"ו ומה תבור וכרמל שלא באו אלא לפי שעה ללמוד תורה נקבעים בא"י בתי כנסיות ובתי מדרשות שוקרין ומרביצין בהן תורה על אמת כמה וכמה.

והנה בגמ' מגילה מבורר לענין בהכ"נ בח"ל שאם נבנה על תנאי אז בחורבן בטל הקדושה, והטעם בזה כתבו תוס' שהרי כשיבא הגואל במהרה תפקד קדושתן.

ובמג"א סי' קנ"א כתב ע"ז וצ"ע דאמרין בסמוך בגמרא עתידין כל בתי כנסיות שבבבל שיקבעו בא"י. וצ"ל דהתוס' קאי אבחרובנ דכיון שנחרבו קודם ביאת הגואל לא יקבעו בא"י וצ"ע. ואין לומר דדוקא הבנין יקבע בא"י אבל הקרקע תשאר בח"ל דהא יליף ק"ו מתבור וכרמל והתם הקרקע נקבע בא"י עכ"ל.

ובשו"ת ח"ס אור"ח ל' תי' דדוקא תבור וכרמל שנעקרו ממקומם לקבל התורה נקבע הקרקע בא"י אבל בהכ"נ בח"ל לא נעקר הקרקע ממקומו ולכן לא יעקר לא"י רק הבנין יעקר לא"י כיון שהעצים ואבנים נעקרו ממקומם כמו תבור וכרמל.

ובגמ' חיים תי' קושיית המג"א אדרבה לפי דברי המג"א גופיה שהקרקע יעבור לא"י כמו תבור וכרמל, ויחידש שהבנין לא יעבור ונמצא שלא יאה לו אלא קדושת א"י ולא קדושת בהכ"נ ולכן שפיר כתבו תוס' כיון דעתידין ליחבר ובטל מקדושתו לכן מהני תנא.

ונמצא לפי הח"ס רק הבנין יעבור ולפי התיב חיים רק הקרקע יעבור ובמג"א משמע דס"ל דשניהם יעברו אלא דבחרובנו לא יעברו.

ולפי נתיב חיים א"ש טפי דברי מהר"ד כי הרצפה עצמו נמצא שם דרך עריא כי הארץ עצמו עתיד לעבור.

ולפי הח"ס א"ש טפי דנקרא אהל שהוא ממש כאהל כי רק הכותל וגג יעבור ולא הרצפה.

וע"ע ברכות ח' ע"א אמרו ליה לר' יוחנן איכא סבי בבבל תמה ואמר למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה תתיב אבל בח"ל לא כיון דאמרי ליה דמקמי ומחשכי לבי כנישתא אמר היינו דאהני להו כדאמר ריב"ל לבניה קדימו וחשכו לבי כנישתא כי היכי דתורכי חיי. וביאר שלי"ה (בעניני תפלה) דקשה מה תי' הלא הפסוק אמר על האדמה דוקא, ות' שהרי אמרו עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל שיקבעו בא"י נמצא שהעומד בהכ"נ כעומד בא"י. (ומיושב גם מה שאמרו דמקמי ומחשכי לבי כנישתא ולא אמרו להתפלל דאי לו להתפלל אלא צריך דוקא בני כנישתא.)

וכתב משנה שכיר דמשמע בשלי"ה דבהכ"נ בח"ל הוא בכלל "על האדמה" אלמא שגם הקרקע יעבור לא"י ודלא כח"ס שכתב דרק הבנין יעבור ולא הקרקע.

דברי הובותינו

כי עתה גם אותכה הרגתי ואותה החייתי (כב,לג)

רש"י: "ואותה החייתי - ועתה מפני שדברה והוכיחתיך ולא יכולת לעמוד בתוכחתה כמו שכתוב (שם, ל) "ויאמר לא". הרגתיה, שלא יאמרו זו היא שסל"קה את בלעם בתוכחתה ולא יכול לה שייב, שחס המקום על כבוד הבריות".

מפרשה זו אנו למדים עד כמה מגונה ובעל תאוה היה בלעם הרשע. למרות דרכיו המאוסות שהיה נגוע בכל תיעוב ומיאוס, בכ"ז נהג בעצמו כבוד כה גדול, עד שלא היה בידי שרי בלק להביאו לידי סיפוק, ואף שמילאו את ביתו מלוא כסף וזהב, מכל מקום לא סיפקו לו את יצר הכבוד העצום שפעפע בו, ומיאלל ללכת עמהם. אמנם דוקא מפרשה זו למדנו יסוד עצום לאידך גיסא, היאך צריך אדם לנהוג בכבוד זולתו.

"הרגתיה, שלא יאמרו זו היא שסלקה את בלעם בתוכחתה" - המלאך חס על כבודו של בלעם שלא יתבזה מהאתון, אף שדבריה היו אמת לאמתה ומן הראוי היה שדבריה ישמעו ויתפרסמו, וממילא ית

מרן ראש הישיבה הגה"ח רבי אליעזר יהודה פינקל זצוק"ל י"ט בתמוז תשכ"ה

דברי הימים

ידועה העובדה כי מרן ראש הישיבה הגאון הגדול רבי אליעזר יהודה פינקל זצוק"ל היה שש ושמח על כל דבר תורה שהיה שומע. הוא אף היה מתגמל כראוי כל מי שאמר באזניו מחידר שי תורתו, והיה נותן על כך לירה, ולעיתים הגיע השכר אפי' לחמש לירות, שהיו אז סכום לא מבוטל עבור אמירת דבר תורה. יחד עם תשוקתו העזה לשמוע כל דבר תורה היה מנצל זאת מרן ראש הישיבה כדי להגדיל את תלמידיו עוד ועוד בתורה, כאשר הוא מעיר להם את הערר תינו ומאיר עיניהם בנתיבות התורה. בחכמתו הרבה היה אומר את הדברים בצורה שתחדור היטב ללב התלמיד ותמריץ אותו לעמוד יותר ולהתעלות בתורה. סגנונות שונים היו לו לשם כך. לעיתים היה מעיר בזו הלשון: "אם בחור מן השורה היה אומר זאת, ניהא. אך ממך הייתי מצפה לשמוע טוב יותר". הגאון רבי ברוך שמעון סלומון זצ"ל, רבה של

פרסם גודל הנס שבבריאת פי האתון, מכל מקום "חס המקום על כבוד הבריות", לא סתם 'בריות', אלא בריה כמו בלעם הרשע, שכולו טומאה ומיאוס מחד, ותאוות כבוד בלתי נתפסת מאידך. ואעפ"כ חס עליו המקום! הרי אילו היו שואלים כל אחד מאיתנו האם היה ראוי לו שיעשה לו כך, בודאי היינו משיבים שאין דבר יותר נפלא וראוי מפרסום מעשה זה.

וכן היה אומר מרן רה"י ר' חיים זצ"ל: מצינו בגמ' (גיטין) "אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים". והגמ' מסיימת "א"ר אלעזר בא וראה כמה גדולה כוחה של בושה, שהרי סייע הקב"ה את בר קמצא והחריב את ביתו ושרף את היכלו".

הנה בושה זו היתה בושה של יחיד. ויחיד כזה שפל, שמשום בושתו לא נמנע מלהיות רודף על כלל ישראל למסור אותם למלך רומי. ואעפ"כ בר שתו של אדם מושחת כזה בוקעת רקיעים והיא שהחריבה את ביהמ"ק ושרפה את ההיכל.

רואים כאן כמה גדולה האחריות לכבד ולא לבייש כל יהודי, עד כדי כך שזה יכול להביא לחרבן ביהמ"ק.

ע"פ שיחות מרן רה"י הגר"צ פינקל זצ"ל

פתח תקוה, היה מספר כי בבחרותו השמיע לראש הישיבה זצוק"ל דבר תורה בסוגיית שרטוט בגי' טיזן, לאחר כמה שנים פגש את ראש הישיבה, והנה אך ראה אותו רה"י אמר לו: "היום למדתי סוגיא דשרטוט בגיטין עם הפשט שלכם בסוגיא". ואמר ע"כ הגר"צ זצ"ל: "שוו בנפשכם כמה מרומם הוא לבחור ישיבה, לשמוע מזקן ראשי הישיבות שלמד סוגיא עם פשט ששמע ממנו".

אך במקום שראה רה"י זצוק"ל כי הדרך הנכר נה היא שבט לשונו בדרכי תוכחה כדי להמריץ את תלמידו לעמוד יותר היה עושה זאת. וכך סיפר ת"ח אחד שבצעירותו בא לרה"י כדי להתקבל לכולל בישיבה. רה"י התחיל לבחון אותו על כל הש"ס במהירות כזו, עד שאפי' את הדברים שידע לא היה מסוגל לענות. אז אמר לו רה"י: "ללמוד אינך יודע, ולכן אין טעם לשמוע ממך דבר תורה, אולי אבחן אותך בתנ"ך! אך אם תבייח לי ללמוד כל הסדרים שתקבל לכולל". ואכן מני אז הגיע האברך בכל בוקר לתפילת שחרית בישיבה, והיה נשאר עד לאחר סוף סדר ב' בשעה שמונה, וכך עלה וגדל וניצל את כוחותיו בעקבות נזיפתו של מרן זצוק"ל עד שנהיה ת"ח מופלג.

ע"פ "בכל נפשך" ומרביץ התורה הגדול

הנאה בלימוד התורה

הופכת להיות חלק מעצמותו, ו"נעשית התורה קנין בנפשו", דהיינו דאינו רק כקלף שכתובים עליו דברי תורה אלא שדברי התורה נבלעין בגופו, והוא והתורה חד הם. ועכ"פ מבואר במהרש"א ששתי המימרות של רבא אחת הן, שאינה נקראת תורתו אא"כ יהגה בה.

ומעתה כיון שפי' רש"י בתהלים משעמל בה היא נקראת תורתו, מבואר ד"עמלות" ו"יהגה" חד הם. העמלות היא בעיון בתלמודו לדמות מלתא למלתא להקשות ולתרץ, וודאי דצריך לזה ללמוד יומם ולילה, וכמפורש בקרא ובתורתו יהגה יומם ולילה, אך עיקרה היא העמלות בהבנת דברי התורה בעומק.

והנה כבר ביארנו דכל זה ודאי אינו דוקא כשהוא מצטער ע"י עמלו, אלא גם כשהוא נהנה מכך, ואדרבה, ע"י העונג נבלעין דברי תורה בדמו עוד יותר, כמש"כ בהקדמת ס' אגלי טל דהשמחה והתענוג בלימודו אינו של"ש, דעיקר המצוה להיות שש ושמש ומתענג בלימודו, דאז דברי תורה נבלעים בדמו, ונעשה דבוק לתורה, ועי"ש שאין דבקות אלא ע"י ההנאה. ולעיל הובא מש"כ המהרש"א שעי"י "יהגה" נעשית קנין בנפשו, וכאן הוסיף באגלי טל דזה ע"י התענוג, ואכן העמלות התענוג הולכים בד בבד.

וכן מצינו כמה פעמים באגרות חז"א שעמל התורה והעונג בה חד הם. עי"ש שכתב "דברים ערבים מרגשים את גוף האדם וצבא אבריו להנאה מדומה, ומשמחים במדה מסוימת את נפשו, אבל הנאה זו אין בכחה להתחרות עם העונג בגדול של עמל החכמה, אשר נשמת האדם מתרוממת מעל המית העולם, עד שמי השמים ונהנית מזיו החכמה העליונה". וכן כתב "אחר העמל נפתח שער אורה חדש אשר השכל מתענג ללא קץ". וכתב עוד "אחרי שהאדם עמל זמן מועט בתורה, קונה אהבת התורה, והוא מתאוה ללמוד יותר מכל תענוגי העולם".

(ה) ולכאורה מש"כ האג"ט שעיקר המצוה

לאידך גיסא, עמלות התורה עצמה ולא בהכנה לתורה, (עי' רש"י מנחות ז' א' גבי אבימי, שהליכה לקראת הלימוד יש בה משום יגתי ומצאתי), לפום צערא גם צער צדדי, עמלות זו תורה אחרת.

וכן מבואר ג"כ באוה"ח הנ"ל, דאין עמלות ענין של צער, ואדרבה הנאה ושעשוע הוי, וזה נקרא עמלים בתורה.

ג) ונראה שאין מהות עמלות בתורה שילמד תורה יומם ולילה ללא הפסק, דאכן ודאי שזה הכרחי, אך עדיין אין זו עמלות בתורה, דהנה בע"ז שם עוד אמר רבא "לעולם ילמד אדם תורה ואח"כ יהגה, שבתחלה נאמר בתורת ה' והדר ובתורתו יהגה", ופי' רש"י "לעולם ילמד אדם מרבו עד שתהא גירסת התלמוד ופירושו שגורה בפיו, ואח"כ יהגה, יעיין בתלמודו לדמות מלתא למלתא להקשות ולתרץ וכו', לאחר ששנה הרבה הוא מתיישב בתלמודו ומתרץ לעצמו דבר הקשה", ומבואר דאין התורה נקראת על שמו בלימוד תורה "עד שתהא גירסת התלמוד ופירושו שגורה על פיו", אלא רק אם "יהגה" בה יומם ולילה, היינו שיעיין בתלמודו לדמות מלתא למלתא להקשות ולתרץ, ורק אז נקראת היא על שמו.

וכן מבואר במהרש"א שם, שביאר שנקראת תורתו ע"פ מש"א בנדרים ל"ח א', בתחילה היה משה לומד תורה ומשכחה, עד שניתנה לו במתנה, דפירושו דבתחילת לימודו היה לומדה ומשכחה, עד שלמדה כל כך עד שנעשית קנין בנפשו, והיינו במתנה דקאמר, דמקריא תורתו של ת"ח, והוא הענין שהוסיף רבא שם, לעולם ילמוד אדם תורה ואח"כ יהגה, שנאמר בתורת ה' והדר ובתורתו יהגה, [שעי"י] שילמד תורה מרבו עד שתהא שגורה בפיו, אינה תורתו, עד שאח"כ יהגה בה לעיין בה הוא עצמו, שהיא נעשית תורתו במתנה.

ונראית כוונת המהרש"א שתורה בעמלות

(א) לא ראה עמל בישראל (במדבר כ"ג כ"א), וכתב באוה"ח "גם נתכוון לומר שהצדיקים הגם שעושים מצות וכל עסקם בתורה, אינם מרגישים שיש להם עמל, על דרך אומרו (תהלים עג טז) 'עמל הוא בעיני', אלא אדרבה כאדם המרויח וכאדם המשתעשע בשעשועים לרוב חשקם בתורה".

והנה כתיב אם בחוקתי תלכו, ופי' חז"ל שתהיו עמלים בתורה, ויש להבין לשון הכתוב "אם בחקותי תלכו", שכיון שהדברים אמורים על עמל התורה, מה ענינה של הליכה כאן.

ב) והנה ביאר אאמ"ר זצ"ל שיחות מוסר מאמר נ' (עמ' רכ"ג) שע"י העמלות זוכה האדם שהתורה נקרא על שמו, ונעשית קנינו ממש, כמו שאמר רבא בע"ז י"ט א' על הפסוק (תהילים א' ב') כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה, בתחילה נקראת על שמו של הקב"ה ולבסוף נקראת על שמו, ופי' רש"י בתהלים שם, ומשעמל בה היא נקראת תורתו, עכ"ד דברי אאמ"ר.

מהו מהותה של עמלות בתורה, הדבר פשוט שאין זה כענין מה שמצינו בכל המצוות, טובה אחת בצער ממאה שלא בצער, לפום צערא אגרא, שם אינו גדר בעצם המצוה, משא"כ עמלות בתורה, היא האופן של עצם לימוד התורה. כאן הדגשה מיוחדת של עמלות, עמלות אמרו ולא צער, ונפ"מ דעמלות גם כשנהנים ממנה, ואי"ז לפום צערא, אבל זו עמלות, [וגם

(1) וביאר אאמ"ר זצ"ל כי הנאמר אח"כ, והתהלכתי בתוכם וגו', הוא שכר על עמלות בתורה. ונאמר ואם לא תשמעו לי ולא תעשו את כל המצוות האלו, ואם בחקותי תמאסו ואם את משפטי תגעל נפשכם לבלתי עשות את כל מצוותי להפריכם את בריתי, ופי' רש"י ואם לא תשמעו לי להיות עמלים בתורה, ולא תעשו וגו', משלא תלמדו לא תעשו, ואם בחקותי תמאסו, מואס באחרים העושים, ואם את משפטי תגעל נפשכם, שונא החכמים, לבלתי עשות, מונע את האחרים מלעשות, את כל מצוותי, כופר שלא צויתם, להפריכם את בריתי, כופר בעיקר. נמצאנו למדין כי הפתח לכל המעלות המנויות בהמשך הפרשה, עד והתהלכתי בתוכם, הוא העמלות בתורה, והפתח להתדרדרות עד לידי כפירה בעיקר הוא ואם לא תהיו עמלים בתורה, זה מביא לאי עשית המצוות וכו' וכו'.

היא ג"כ שידוע מה שלמד ולכן לא תיקנו אלא ברכת המצוה והיא היא ברכת הנהנין, יעו"ש. הנה מבוארים הדברים בפירוש, שההנאה והמצוה אינם שני ענינים, כמו אכילת מצה, אלא הכל ענין אחד ממש.

ועפ"ז מתפרש לשון הכתוב אם בחקותי תלכו, והקשינו לעיל שכיון שהדברים אמורים על עמל התורה, מה ענינה של הליכה כאן. והנה ביאר הלבוש בזה מש"א בנדרים על עזבם את תורתו וגו' ולא הלכו בה, שלא בירכו בתורה תחילה, שר"ל הלכו מלשון טיול ושעשועים, כמו והתהלכתי בתוכם, כלומר שלא חשבו לימודה לטיול והנאה. ואפשר לפרש דברי הכתוב בחוקתי תלכו, שתהיו עמלים בתורה, ו"תלכו" מלשון טיול ושעשוע, דהיינו שתהיו עמלים בתורה ותהא זאת לכם כטיול ושעשוע, וכמש"כ בא"ט הנ"ל, "דעיקר המצוה להיות שש ושמוח ומתענג בלימודו".

ז) וכתב רבנו יונה משלי פ"ב ד', המעלה החמישית, שתתערב לנפשו החכמה ולא יהיה עליו עסקה לטורח מרוב האהבה, כענין שנאמר "ויהיו בעיניו כימים אחדים" וגו' (בראשית כט, כ), וכענין חופש מטמונים, שהוגד לו כי יש מטמון בבית הזה או בבקעה הזאת, כי לא יהיה עליו לטורח חפוש המטמון, מדעתו שימצא הון רב במקום אחד ויתעשר ברגע אחד. הנה הזהיר לטורח בחכמה כמבקש הכסף במיני מלאכות והסחורות, ולהשיג בטרחה וחפוש ערבות חופש מטמונים, ונאמר "שש אנכי על אמרתך" (תהלים קיט, קסב), ולפי הערבות בטרחה וחפוש תפקחנה בה עיני השכל ותשתמר בלב האדם, כענין שנאמר "נחלתי עדותיך לעולם כי ששון לבי המה" וגו' (שם קיט, קיא), והנה ביאור המשל הזה ר"ל וכמטמונים תחפשנה יבאר אותו למטה, באמרו "ודעת לנפשך ינעם" (ב, י). ואז"ל אין אדם לומד תורה אלא במקום שלבו חפץ (ע"ז יט, ע"א) הנה תלויה הצלחת הלמוד בחפץ:

מברך עליה מורה שאין קורא בה לשמה ואינו שמח עימה, ולא נהנה בה, אלא היא בעיניו כאומנות בעלמא וכו' וביאר בזה מאי דאמרי' בנדרים בפירוש הכתוב על מה אבדה הארץ, על עזבם את תורתו ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה, שלא בירכו בתורה תחילה, ופירש בלבוש הלכו מלשון טיול ושעשועים, כמו והתהלכתי בתוכם, כלומר שלא חשבו לימודה לטיול והנאה, ורק לאומנות ושלא לשמה יע"ש, [ולשם אומנות אולי ר"ל שזהו עול וחובה, ולא הנאה ושעשוע]. ומבואר ג"כ דההנאה והשעשוע זהו החפצא של תורה, ומברך עליה ברכת הנהנין.³

הנה מבוארים הדברים בפירוש, שברכת התורה היא ברכת הנהנין, ופשיטא שאם ההנאה היא צדדית אין טעם שיברך עליה, יותר ממי שעוסק בשאר חכמות ונהנה מכך, אלא ודאי ההנאה היא מעצם לימוד התורה, שההנאה והמצוה אינם שני ענינים,⁴ אלא הכל ענין אחד ממש.

ובהג"ה שם מבואר עוד יותר דהוא ענין אחד, עי"ש בס"ו, ששתי הברכות בבכה"ת ה"ל כמו ביה"נ לפניה ולאחריה, וברכה אחת בשחרית היא על ברכה לאחריה של ת"ת של יום אתמול, ומצדד שם ש"והערב נא" היא ברכה אחרונה על יום אתמול, שיערב בפניו מה שלמדנו אתמול, שבגשמיות נדחה טעם מפני טעם, ומבקשים אנו שישאר בפניו עריבות הטעם הראשון עם עריבות הטעם האחרון, ועי"ש בהג"ה דאין לומר ששתי הברכות א' ברכת הנהנין וא' ברכת המצות, כמו אכילת מצה והמוציא, דהתם ההנאה והמצוה ב' ענינים, אבל בתורה חדא מילתא שהמצוה הוא שידע מה שלמד, וההנאה

להיות שש ושמוח ומתענג בלימודו,² הוא מבואר בדברי ר"א מן ההר נדרים מ"ח ע"ב, דל"ש טעמא דמצוות לאו ליהנות ניתנו אלא במצוה שהיא תלויה במעשה, שכשאדם עושה אותה אינו מתכוין לדבר הנאה וכו' אלא לעשות מה שנצטוו לעשות מאת השם, אבל מצות לימוד שהוא ענין ציור הלב וידיעת האמת, עיקר הציור הוא כדי לצייר האמת, ולהתענג וליהנות במדע לשמח לבבו ושכלו, כדכתיב פקודי ה' ישרים משמחי לב וכו' הלכך ל"ש לומר במצות תלמוד דלא ניתן ליהנות, שעיקר המצוה הוא ההנאה והתענוג במה שמבין בלימודו עכ"ל.

ונמצא דלא רק שאין ההנאה סתירה לעמלות, אלא אדרבה, הכל חדא, ההנאה הגמורה היא ע"י עמלות. אמנם בתחילתה קשה היא העמלות, אך בסופה מלאה היא בעונג וכדברי החזו"א הנ"ל. כל כמה שע"י עמלות יודעים יותר, מבינים יותר, כך גדולה יותר ההנאה, ע"י לימוד ב"קלילות", ההנאה והתענוג הם "קלילים", ע"י לימוד בכל העמלות ובכל העומק, ההנאה והתענוג הם "בכל העומק".

ו) והנה דבר זה שההנאה היא מעיקר מצות לימוד תורה, מבואר הוא ג"כ בלבוש א"ח ס' מ"ז ס"א ש"צריך להזהר בברה"ת להראות שהתורה חשובה בעיניו ונהנה ממנה, כמו שמברך על שאר הנאות, כו' שמאחר שאינו

(2) אפשר דכוונתו ע"פ מש"א בר"פ ערבי פסחים באכילת מצה אמרו דצריך להיות בתיאבון, וכתב ברשב"ם שם משום הידור מצוה, ולכאורה היה לנו לומר להיפך, שיעשה בלא פניות, ומה מהדר הוא את המצוה בזה שהוא לתיאבון. ונראה דאין המצוה מעשה אכילה, אלא הנאת אכילה, [וזה ג"כ ענין מש"כ רש"י ר"ה כ"ח דאינו מתכוין במשנה יצא שכן נהנה וע"כ שההנאה הוא החפצא של המצוה, וכמש"נ במק"א], ולכן תוספת הנאה היא הידור במצוה. וכמ"כ בתורה המצוה אינה רק לימוד גרידא, אלא הנאתו היא חלק מצורת המצוה, וזהו מש"כ באגלי טל "דעיקר המצוה להיות שש ושמוח ומתענג בלימודו".

אכן נראה לחלק בין אכילת מצה דאף היא קשורה להנאה, דלכן יש הידור באכילתה בתיאבון, לבין ת"ת, דבתורה עיקר המצוה הוא ההנאה והתענוג במה שמבין בלימודו, אבל במצוות של אכילה אין עיקר המצוה ההנאה, אלא כך היא צורת המצוה. משא"כ לימוד התורה עיקר המצוה הוא ליהנות ממנה, ולא רק שזו צורת המצוה, והיינו דבמצוה אין התכלית שיהיה, אלא דזו צורת אכילה, משא"כ בתורה זו היא המצוה. וזה מבואר בהגות הלבוש דלהלן.

(3) אך מה שהוסיף בלבוש שכשאינם מברכים ה"ל שלא לשמה, צ"ע דלכאורה זהו ענין בפנ"ע, דמה שלא בירכו שלא נתכוננו לשמה, אך מלשונו ל"מ כן, אלא זה קשור להנאה ושעשוע.

(4) ואף אינו כמו אכילת מצה, דנתבאר דההנאה היא מעצם המצוה, דלכן לאכלה בתיאבון היא הידור מצוה, דכאן

Parashas Balak

PARSHA PREVIEW

Below is an English adaptation of this weeks' Parsha Preview which can be heard live every Wednesday at 2:15

Whose Talmid Are You?

Harav Hagaon Yaakov Moshe Katz Shlita

Rashi, in this week's parashah, references the Mishnah (Avos 5:19) that contrasts Avraham Avinu and Bilam:

כל מי שיש בידו שלשה דברים הללו מתלמידי של אברהם אבינו ושלשה דברים אחרים מתלמידי של בלעם הרשע עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה מתלמידי של אברהם אבינו עין רעה ורוח גבוה ונפש רחבה מתלמידי של בלעם הרשע מה בין תלמידי של אברהם אבינו לתלמידי של בלעם הרשע תלמידי של אברהם אבינו אוכלין בעולם הזה ונוחלין בעולם הבא שנאמר (משלי ח') להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא אבל תלמידי של בלעם הרשע יורשין גיהנם ויורדין לבאר שחת שנאמר (תהלים נ"ה) ואתה אלהים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך.

First of all, the Mishnah is informing us that there are people in the world who are talmidim of Avraham Avinu, and there are people who are talmidim of Bilam Harasha.

At times, a person who leaves yeshiva feels that he's not a talmid anymore. From this Mishnah we see that even when you leave yeshiva you're still a talmid. The question is, which beis midrash do you belong to? Are you a talmid of Avraham Avinu, or are you a talmid of Bilam Harasha? And what defines you as a talmid of one or the other is not which *limud* you're learning, but the way you live your life.

There are two ways to live life: there's Avraham Avinu's way, and Bilam Harasha's way. If you follow Avraham Avinu's path, you're his talmid, and if you are drawn to the path of Bilam Harasha, you're his talmid.

So how do you know which yeshiva you're in? How do you know if the kind of life you're living makes you a talmid of Avraham or a talmid of Bilam?

The Mishnah gives three signs by which the talmidim of Avraham and the talmidim of Bilam can be differentiated. The *meforshim* – including the *Midrash Shmuel* and the Maharal – are puzzled by this. How, they wonder, can there be only three differences between Avraham and Bilam? The differences between the two are innumerable: Bilam was a *mushchas* who

did all the *aveiros* that Hashem told him not to do, while Avraham was a *tzaddik* who learned Torah. And that's just the beginning. So how can we say that there are only three differences between Avraham and Bilam?

Rooted in Middos

The answer is that these three key differences in *middos* encompass everything about Avraham and Bilam. If you want to know who a person is, look at their *middos*. *Middos* are the essence of a person and the root of his actions. Rav Chaim Vital writes, in *Shaarei Kedushah*, that *middos* are the *hakdamah* to Torah because they are what cause a person to either fulfill or transgress what the Torah says.

The difference between the Avraham Avinus on the world and the Bilam Harashas is *middos*. In every situation, in every time and place, a person has to work on his *middos* to make sure that he's a talmid of Avraham Avinu and not, *chas v'shalom*, a talmid of Bilam Harasha.

The *middos* of Avraham Avinu are: עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה. *Ayin tovah*, the Rambam says, means being satisfied with what you have. Rashi explains *ayin tovah* to mean that a person is not jealous of people; he *fargins* the good others have, and he's happy for them. *Ruach nemuchah* is the *middah* of *anavah*. A person with this *middah* does not seek *kavod*, and does not need everyone to listen to him or to know how important he is. *Nefesh shefalah* means that a person is not running after *taavah* and does not need all of the pleasures, the leisure, and the *tchotchkes* that this world has to offer; he's happy with simple things.

In contrast, a person with an *ayin raah* is not happy with what he has, and he does not want other people to have. *Ruach gavoha* means that the person is always running after *kavod*. And *nefesh rechavah* describes someone who craves all the pleasures of this world. People with these characteristics are talmidim of Bilam Harasha.

Human nature is to tend toward the *middos* of Bilam Harasha, because

the *guf* pulls people in that direction. Bilam has multitudes of talmidim, because his *middos* represent the default state of the individual and of society. In order for a person to be a talmid of Avraham Avinu, he has to actively work on his *middos* and elevate himself. The name "Avraham" is related to the word *ram* and the concept of *romemus*. A talmid of Avraham Avinu has to work to achieve *romemus*, lifting himself above his natural human tendencies to follow the Torah way of life.

Who Enjoys Olam Hazeh?

Next, the Mishnah tells us that Avraham Avinu's talmidim enjoy both Olam Hazeh and Olam Haba, while Bilam's talmidim suffer Gehinnom. We can understand that Avraham's talmidim go to Olam Haba and that Bilam's go to Gehinnom, but why does the Mishnah say that Avraham's talmidim enjoy Olam Hazeh? We would think that the people who have Olam Hazeh are the ones who push their way to the top by stealing, fighting, and stepping on others, and that the nice guys, the people who are not immersed in worldly pleasures and do not insist on receiving *kavod*, are the nebachs in this world. How can you say that these nebachs are the ones who "eat" in Olam Hazeh? Shouldn't it be the other way around?

The Mishnah is teaching us an important secret. It is specifically the people who are not chasing the pleasures of this world who enjoy this world, and it is specifically the people who *fargin* and want good for others who receive *brachah* in this world: טוב עין הוא בכבוד (Mishlei 22:9). A person who is constantly running after money will never be happy; he'll always want more, as Chazal teach that one who has a hundred craves two hundred. The more pleasures and indulgences a person chases, the more new desires he develops, and the less he feels full and content. Forget about Olam Haba – such a person loses his Olam Hazeh!

Similarly, a person who craves *kavod* is never happy, and no one likes him. He has bad *middos*, he's a *baal gaavah*, and people can't stand being around him. On the outside, people might flatter him, but inside they detest him. His own family – his wife, his children – dislike him and resent his constant pursuit of honor.

For instance, when parents of married children fight over the name of their newborn grandchild, do you think their children respect them for it? Do you think their children like them? They're causing themselves *bizyonos*! And the *niftar* certainly doesn't appreciate the *machlokes*. That's what a *simchah* is? That's *agmas nefesh*!

The Maharal observes that people who crave *kavod* are very sensitive, and they're always in pain because people have slighted them by not giving them the honor they think they deserve. On the outside, it may appear as though they are receiving *kavod* and therefore enjoying life, but in truth they are always suffering *agmas nefesh* inside, because no matter how much honor they get it's never enough.

The idea that Avraham Avinu's talmidim enjoy Olam Hazeh is echoed in another Mishnah in Avos (6:4):

כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל ואם אתה עושה כן אשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא.

We would think that if a person lives a life of difficulty and deprivation in order to devote himself to Torah he would be a nebach – yet the Mishnah says the opposite! Such a person is fortunate in both this world and the next! Why? Because he possesses *middos tovos*, and *middos tovos* are the biggest *brachah* in life.

The Yaavetz notes that the above Mishnah that discusses the differences between the talmidim of Avraham Avinu and the talmidim of Bilam Harasha begins with the word "*kol*" – מתלמידיו – כל מי שיש בידו שלשה דברים הללו מתלמידיו – של אברהם אבינו Avinu "*bakol*" – with all the good. The good Avraham had was a result of his good *middos*. When you have good *middos*, you're *zocheh* to all the *brachos* and the good in the world.

A Step Closer to the Geulah

Every person has to take an honest look at himself and ask himself whose talmid he is: is he living the life of Avraham Avinu, or is he living the life of Bilam Harasha? This is especially important at this time of year, with the Three Weeks approaching, since the Churban happened because of bad *middos* and *sinas chinam*. To rebuild the Beis Hamikdash, we need to rectify that by replacing these traits with good *middos*. *Ayin tovah* – I want good for people, I want them to be happy, I can be *mevater* on what I want to make others happy. *Ruach nemuchah* – I'm not going to impose on people and insist that they honor me. And *nefesh shefalah* – I don't need too much, my credit card is not always maxed out, I don't have to have the newest cars and the most exotic delicacies, I don't have to go on the wildest vacation. I'm happy with what I have, I'm not running after anything.

Is such a person a nebach? No! He enjoys Olam Hazeh and Olam Haba!

The biggest *brachah* of being a talmid of Avraham Avinu is that, with Hashem's help, we'll be *zocheh* to the rebuilding of the Beis Hamikdash. Chazal say: מיום שחרב בית המקדש אין יום שאין קללתו מרובה מחברו – ever since the Churban, we have suffered horrible *tzaros*. Bad *middos* cause a Churban; they cause *tzaros*! And good *middos* are *brachah* and cause *brachah* for you in this world and for eternity.

It's very worthwhile to join the beis midrash of Avraham Avinu and become his student. And then, Hashem will bless us with *bakol, mikol, kol* – all the good in the world.

In the *zechus* of those who are being *mis'chazek* together, may Hashem bless the whole world with the rebuilding of the Beis Hamikdash. Every bit of work on our *middos* brings us a step closer!